

Behalve mijn ogen

Nout Wilnix

Behalve mijn ogen

Schrijver: Nout Wilnix
Coverontwerp: Paul Schiphorst
© Illustratie: Arnix Wilmoudt
ISBN: 9789402125733
© Nout Wilnix 2014

De eerste slaapfeestjes

Logeren, daar was hij van gaan houden. De eerste logeerpartijtjes waren bij opa en oma. Van heimwee had hij geenszins last. Hij keek er juist erg naar uit omdat hij daar heel erg verwend werd. Marnix was het lievelingetje van oma, zo had hij dat altijd wel gevoeld. Ze woonde in Kuilenburg onder de Binnenpoort in een monumentaal pand. Opa had daar een kleding-, band- en furniturezaak. De winkel waar de geur van kleding en grachtlucht met elkaar vermengd waren, was beneden op de begane grond en had links aan het einde een prachtige eikenhouten trap naar de bovengelige woning. Daar bevond zich de eetsalon met de ronde eettafel, bedekt met een Perzisch tapijt en omringd door de grote leren fauteuils, twee met en twee zonder armleuningen. Het donkerbruine leer was aan de zijkanten vastgezet met grote ronde zwarte stofferspijkers. De plek waar de rug tegen de hoge achterleuning aan kwam was lichter van kleur geworden door slijtage. In de zitkamer, 'salon' zoals oma dat noemde, oma hield wel van zich iets belangrijker voordoen, hing een heel groot schilderij. Een stilleven van twee glimmende geglazuurde aardewerken vazen, een groene en een rode, met een heel groot bloemenboeket van fijne bloesoorten zoals asters, gipskruid en hortensia en op de voorgrond, door het licht gevangen, een rijk geslepen kristallen schaalje met roze phlox-bloemetjes erin van de Brabantse schilder Frans Kops, wat ze voor hun huwelijk gekocht hadden. Naast de donkerzwarte antieke kolenpotkachel, overgehouden uit de oorlogswinter, met glimmende handgrepen, die zich rechts in de kamer bevond, stond een door Rieka glanzend gepoetste koperen ketel vol met kolen. Aan de muur daarachter hing een houten lijstje met daarin een tegelplateau van een gele kanarie in een kooitje. Naast het kleine raampje dat op de Binnenpoort en de gracht uitkeek, een zwarte, met koperen details versierde, mijnwerkerslamp. Marnix wist niet of die attributen iets met de familiegeschiedenis te maken hadden. Later dacht hij dat het toch wel grappig en toepasselijk was geweest, zo naast de kolenkachel, omdat mijnwerkers vroeger kanaries in kooitjes meenamen om gewaarschuwd te worden tegen giftige gassen. Was opa bang geweest om van zijn stokje te

vallen, vroeg hij zich wel eens af. De fauteuils en bank in de salon waren bekleed met glasgroene ietwat hoogpolige stof met een reliëfstructuur van bloemen, en achter de bank en voor de dekenkast lag een groot Perzisch tapijt, van Hasi Basi, zoals de handelaar heette, waar hij graag op lag te spelen met de trein, autootjes en de boerderijfiguren. Uren kon hij zich daar vermaken, ze hadden geen kind aan hem. Oma zong graag kinderliedjes met hem aan de piano zoals:

Maar kipje maar kipje, wat heb jij gedaan,
je bent naar de stal van het sikje gegaan.
Ik vond daar een eitje.
Hoe of ik het weet?
Ik hoorde je kakelen en keek door een spleet.
Als moeder het hoorde,
ja, kijk me eens aan,
dan mocht je voor 't eerst niet meer wand'len gaan.

En opa rookte op indrukwekkende wijze sigaren in deze salon. Marnix zat dikwijls als klein jongetje op zijn knie, opa zat dan rechtop, nam een diepe haal van zijn dikke ongematteerde Schimmelpenninck-sigaar en opende na enkele seconden zijn mond, met de tong ver achter in zijn keel. Dan, met een stoot, kwamen er dikke rookringen uit zijn rond openstaande mond, die op enige afstand trillend tot stilstand kwamen. Daarna joeg hij er vele kleine ringetjes doorheen. Gefascineerd had hij er alsmaar naar gekeken.

De winkel zelf was grotendeels voorzien van een eikenhouten inrichting, de vloer, de trap naar boven, de kasten, de grote toonbank met lades met zwarte gietijzeren handgrepen, en de prachtig geëtalageerde etalages, voorzien van bustes en met glazen vazen en plaatjes, waarmee de kleding gedecoreerd kon worden. Waar opa, die een leuke man was, met zijn kale hoofd en zijn forse postuur, zijn hand onherstelbaar aan had verwond toen hij bij het inrichten van de etalage een ongelukkige val en buiteling had gemaakt. De glasscherven hadden zich diep in zijn pezen gesneden. Hij had er zijn leven lang een stijve middelvinger aan overgehouden. Marnix deed hem later steevast na en vertelde dan, hoe hij met zijn stijve dikke middelvinger in een elegant gebaar een directoire, een damesonderbroek met elastieken middel en afgesloten pijpjes, glad streek en opvouwde, in het bijzijn van de

keurige dames, die dan bloosden en glimlachten, voordat hij ze voor hen feestelijk inpakte. Voor zijn schoonzusje had hij alleen modellen met een ‘verduisterd kruis’, hij bedoelde dan alleen de zwarte uitvoering. Hij kon het zich allemaal levendig voor de geest halen, de winkel vol dameswaren. Niet te vergeten de achterkamer van de winkel, die vol hing, met rechts als je binnenkwam, de toen supermoderne en hippe dusters, die gewatteerd en gestikt waren in vierkante patroontjes in de kleuren lichtroze en lichtblauw en de petticoats van vijf of zes lagen. En links, aan de grachtkant, een stang vol met chique kinderkleding, jurkjes, broekjes en bloesjes van dure merken. In de hoek het grote donkergroene velours gordijn, met daarachter de geheimzinnige paskamer met een piepklein raampje met uitzicht op de stinkende gracht, waar de dames door opa in de onderjurken geholpen werden. Hij had het allemaal zo groot gevonden. Toen hij daar later eens opnieuw geweest was, bleek het allemaal aanmerkelijk kleiner te zijn dan hij in zijn geheugen had opgeslagen.

Bij oma logeren was waarlijk een feestje. Zij was namelijk een smulpaapje en kon erg goed koken. Marnix had het niet van een vreemde. Elke ochtend weer uitkijken naar de net bij de ambachtelijke bakker Willemse gehaalde, nog warme witte melkbolletjes, ‘kadetjes’, met roomboter, die doordat de broodjes warm waren, gesmolten was, en gestampte muisjes erop. Een streling voor je smaakpapillen, tong en gehemelte. En niet te vergeten haar legendarische lichtgele luchtige citroenbavarois zonder klontjes, die uit een wat groen getinte, geslepen kristallen schaal werd geschept met een zilveren ovale opscheplepel, die een waanzinnig mooie opengewerkte bolle handgreep had, en die ze sponsjespudding noemde. Bij het zien hiervan liep het speeksel hem al bijna uit de mond, als een hond die vol verlangen naar zijn etensbak staart. Laat staan wat er met hem gebeurde als hij het aan het eten was en het genot dat hij daarbij voelde. Je moest wel netjes eten met mes en vork, anders mocht je niet met haar mee naar Amsterdam om inkopen voor de zaak te doen en ergens chique te lunchen.

Aan de overzijde van de zaak was de prachtige speelgoedwinkel van Kramer-Freher, met aan weerszijden van de ingang, die in het midden was, twee hele grote etalages, waar hij zich onophoudelijk vergaapte aan al het moois, waar hij begerig en hebberig van werd. Na aanzienlijk zeuren mocht hij zijn eerste elektrische trein van Märklin uitzoeken bij Ditje, zoals de verkoopster heette. De Matchbox-autootjes en het vele andere speel-

goed dat hij gekregen had. Alles van de trein had hij nu nog steeds op zijn zolder opgeslagen staan. Hij had er heel dikwijls en intens mee gespeeld. Die investering van oma en opa was het weldegelijk waard geweest. Daarmee had hij zijn fantasie spelenderwijs tot ontplooiing gebracht en er later behoorlijk wat aan gehad in zijn verdere creatieve leven.

Dat had hij eveneens overgehouden aan de lange wandelingen met opa die hij elke avond maakte, meestal langs de Lek die in 1963 voor het laatst helemaal bevroren was. Kijkend naar de monumentale halfronde stalen spoorbrug en de ellenlange aanloopbrug ernaartoe over de uiterwaarden. Daarna met de pont over het water langs het veerhuis van J.J. van Leur, Café Landlust geheten, met de speeltuin, en een prachtige overkapping met balkon bij de entree, even een glaasje aanmaaklimonade drinken in het voorlokaal. Een bezoek aan de steenfabriek met de indrukwekkende brandende ovens, stapels stenen en de metershoge schoorsteen. De wandeling naar de Melkbrug, waar hij samen met opa de planken van telde, tweehonderdnegeenzestig om precies te zijn. Die onder de spoorbrug liep, waar Marnix niet onder mocht gaan staan als er een trein langs kwam, en als hij telkens weer aan opa vroeg ‘Waarom dan niet opa’, en opa vertelde ‘Je wilt toch niet besproeid worden door uitwerpselen en urine van de mensen die in de trein naar de wc gaan.’ Reuze spannend vond hij dat, en hoopte dan alsmaar dat er een trein aan kwam. Daarna even langs de legendarische meubelfabriek van Gispen, en via de Triosingel met de eendenhokken en rieten manden op het water, weer naar huis.

De meest fascinerende wandeling was langs de Moordhoeve, een wit huisje, wat langs de dijk gelegen was, vlakbij het Tusculum van de jezuiten, later Buitenplaats De Bol op Redichem. Opa, die altijd een schartje op zak had, vertelde dat de dubbele moord die rond 1923 gepleegd moet zijn, nog steeds onopgelost is. Marnix had het verhaal heel vaak gehoord en vroeg doorlopend weer hoe het nou zat, en opa vertelde dan: ‘De inspecteur van politie werd verdacht, deze dronk nogal behoorlijk en werd al snel geschorst. Hij kwam vaak bij de oude mensen die daar woonden, het waren een broer en zus, en hij probeerde bij hen in de gunst te komen. Hij moet ervan op de hoogte geweest zijn dat er overvloedig geld in huis was, omdat het de tijd was dat er pacht betaald moest worden. Op een avond werden de bewoners het huis uitgelokt, de overval mislukte. Sindsdien sliep er ’s avonds voortdurend een familielid bij de twee oudjes. Op een avond

sneeuwde het zo verschrikkelijk, dat het familielid strandde. Toen heeft de moordenaar toegeslagen, het was daags voor kerstmis ...'

De kersenpitjesspugenwedstijd in de 'Bongerd', zoals opa immer zei, was onvergetelijk. Die Marnix steeds met reusachtige geestdrift van opa wist te winnen. De eerste kennis van dieren had hij opgedaan in De Plantage aan de Wilhelminadreef, met de volières en hokken vol met vele soorten hoenders, duiven en fazanten, het hertenkamp, en met als klap op de vuurpijl de eekhoortjes in een loomolen. Opa had hem onderweg geleerd dat zwartbonte koeien gewone melk geven en bruine koeien chocolademelk. 'Het is maar even dat je het weet', had hij wel eens tegen de schooljuf gezegd. 'Wat opa vertelt is waar!' De huur ophalen bij de huisjes op de Oostersingel was een van de vaste onderdelen, bij de mevrouw met de ingelijste foto aan de muur van het graf van haar man, met bloemen erop, en de vogelkooitjes aan het plafond, met kanaries en een tortelduif, of bij de familie die alsmaar tweelingen kreeg. Genoten had hij daarvan. Opa had de meest prachtige verhalen overal over en had hem heel erg veel geleerd. Het neuspeuteren had hij eveneens van hem overgenomen, zoals opa geregeld zei 'Even een 'fiegel' weghalen' en ging dan met zijn stijve vinger langs zijn neus. Het moet een leuk gezicht geweest zijn, zo'n hele grote man, wandelend over de dijk, met zo'n heel klein mager mannetje naast hem, en dat iedere avond, weer of geen weer. Wandelen dat werd een van zijn passies. Van met elkaar wandelen werd je wijs, had hij ervaren. De stiltes, de verhalen, de kennis van de natuur, de levenslessen, hij hield ervan en verlangde ernaar. 'De evocatie van die wandelingen is een inspiratiebron voor je verdere leven', zei Marnix regelmatig als hij over zijn levenservaringen vertelde. Vulde dat dan aan met 'Wandelen door het leven, observeren, ruiken, opzuigen, waarnemen, leren, vasthouden, geven en delen omdat het leven zo bijzonder is.'

Hij moet een jaar of tien geweest zijn eind jaren zestig, en was voor het eerst eens niet bij opa en oma aan het logeren maar ging naar zijn neefje Maarten in Wezembeek Oppem bij Brussel. Ze waren aan het spelen achter in de tuin. In de boomgaard met appel-, peren- en pruimenbomen van het grote huis aan de Schone Luchtlaan-Avenue Bel Air, zoals daar tweetaalig op de straatnaambordjes stond. Ze hadden in het zand tussen het gras en onder de fruitbomen, die vakkundig en correct gesnoeid waren, een soort wegnnet gemaakt en speelden met de Matchbox-autootjes. Marnix'

favorieten waren jeeps, een kleine platte groene en een gele met een rode bank en een zwarte reserveband achterop. Hele conversaties werden er tijdens het spel gevoerd. Marnix gebruikte daar veelvuldig ‘Zei jij hè’ in om steeds de leiding in het spel over te nemen. Op een middag kwam zijn oom Frits thuis, gekleed in een deftig zwart pak. Hij had een belangrijke baan als Directeur-Generaal bij de Europese Commissie, en vertelde aan tante Deyn, de zus van zijn moeder, dat hij een boerderijtje gekocht had in de Belgische Eifel. Dat moment kon hij zich goed voor de geest halen omdat dat de start was van vele logeerweken in de zomervakanties die gingen volgen. Hij hoorde ze ’s avonds op de gang er nogmaals over praten, er moest wel een hoop aan gedaan worden. ‘De plek was fantastisch’, hoorde hij oom Frits met nadruk zeggen. En daar gaat het uiteindelijk om bij een huis. Oom Frits was een grote dominante man met een enorm statuut en charisma, vooral naar zijn eigen kinderen. Marnix was toen erg bang van hem en gehoorzaamde daarom goed. Iedereen wel een beetje, had hij de indruk als ze in zijn nabijheid waren. Later, op oudere leeftijd, was het een van zijn favoriete ooms geworden en moest hij er vaak om lachen hoe hij zich voordeed. Hij kon er wat makkelijker doorheen prikken, om het maar zo te zeggen.

Het boerderijtje, wit gepleisterd, met om de ramen een brede grijs geschilderde band, en een donkergrijs bemost leien dak met twee roodbruine schoorstenen erop, was gelegen in het dorpje Steffeshausen. Het dorp met om en nabij 20 huizen en een Pfarrkirche, is gelegen op de berg Steinkopf, enkele honderden meters van de Duitse grens in de gemeente Burg-Reuland. Boven de huizen uit stak de enige toren van het dorp, de Sankt-Peterkirche, waar de klokken met de hand geluid werden door de Briefträger, meerdere malen per dag. Het dorpje bestond naast de woningen uit boerenbedrijven, een Pfarrhaus naast de kerk, een Dorfschule net iets buiten het dorp richting Auel, Pension Sommers Jägersruh aan het begin van het dorp, Bäckerei Richter schuin tegenover de kerk en een Dorfschmiede als je de steile geasfalteerde bergweg op liep links halverwege. Door de wegvorm van het dorp en de bebouwing leek het vanuit de lucht gezien net een pijlstaartrog. Het witte boerderijtje van tante Deyn en oom Frits was in de zomer herkenbaar door de grote Kirmesbaum, die in het midden op de heuvel in het dorre grasveld stond dat omringd werd door meidoornhagen en waarin een hardstenen drinkbak stond bij de ingang. Het was een machtig grote dennenboom die verankerd stond in een beugel met bouten

en houten spieblokken en roodwit geschilderd was alsof er een rode slinger omheen gewonden was. Bovenop in de top was een jonge bebladerde berkenboom vastgezet, waaronder een aan kettingen verbonden krans van verse berkentakken hing, met gekleurde crêpepapieren slingers in alle kleuren. Hij toornde immens hoog en robuust boven het dorp uit. Zoals in vele dorpjes daar in de omgeving. Deze boom werd door de mannelijke vrijgezellen van het dorp vervaardigd en jaarlijks geplaatst op de eerste zaterdag na zestien juni tijdens een feestelijke bijeenkomst met royaal bier. Waar gestreden werd om de ongetrouwde stoere stevige gespierde boeren, jongens veelal, in witte singlets gekleed en de geëxalteerde bakvisserige verlegen onschuldige meisjes, die te groot voor het servet en te klein voor het tafellaken waren. Zij konden elkaar daar ontmoeten en het hof maken aangezien daar verder in de wijde omgeving niet genoeg andere gelegenheid voor was. Een soort jaarlijkse veemarkt van jonge stieren en pinken leek het wel. Waar de ouders als handelaren een oogje in het zeil hielden.

Het was pas een aantal jaren later dat Marnix voor de eerste keer naar Steffeshausen ging. Hij had er erg naar uitgekeken en wist niet wat hem te wachten stond. Hij moest er wel drie lange weken blijven, waarvan een kleine week met zijn ouders. Het was nog ongeveer een kilometer of twee rijden voor ze er waren. Hij was opgewonden, kreeg een blos op de wangen en vochtige handen. Ze hadden er destijds ongeveer vier uur over gereden toen ze vanuit Burg-Reuland over de beroemde brug van de Our reden en Steffeshausen voor zich zagen liggen. Die oude Pionierbrücke, 'Klapperbrücke' noemden ze hem in de volksmond, liet een onuitwisbare indruk achter als je eroverheen reed. Niet qua uiterlijk, het was een na-orlogse metalen profielconstructie, voorzien van een vloer van houten balken, maar de verontrustende trillingen van de constructie en het gebulder van de houten balken deden je beroeren. In het dorp kon je het goed horen als er iemand overheen reed. Hij keek door het zijraampje van de auto naar het bovenliggende dorpje. De kerktoren en de kermisboom staken boven de paar daken uit. Ze maakten de scherpe draai die in de weg verankerd was, en reden in de eerste versnelling de steile weg omhoog, sloegen linksaf na de eerste boerderij van boer Duhr naar nummer negen en parkeerden de auto naast de meidoornhaag. Aan het begin daarvan was een oud emaille bordje met de straatnaam Schone Lucht Laan Avenue Bel-Air, uit Brussel meegenomen, geplaatst. Marnix stapte uit en rechts lag het witte huis. Boven de voordeur stond 19.T.E.00 en boven de staldeur was

‘Anno 1820’ uitgehakt. Links schuin de berg af was een boomgaard, met peren- en pruimenbomen en zwarte en rode bessenstruiken, die eindigde met een stromend beekje als erfgrens. De boerenzwaluwen scheerden langs zijn hoofd om via het raam van de aangrenzende koeienstal hun nesten te bereiken. Door een trapje, waar twee meidoornbomen als wachters naast stonden, kon je in de boomgaard komen. Hij hoorde de roep van de rode wouw, wiioo-wiioo-wiioo boven zich en speurde de hemel af, en iets rechts boven het huis zag hij hem zweven met een indrukwekkende spanwijdte en zijn diep gevorkte staart. Wat had hij graag daar gevlogen om alles even in zich op te nemen vanuit de lucht. Terwijl hij in zijn gedachten meegenomen werd en naar de roofvogel bleef staren, struikelde hij over een paar planken die langs het muurtje van de boomgaard lagen. Wakker geschud uit zijn overpeinzingen had hij gelijk het gevoel dat hij zich hier wel thuis zou voelen. En stapte meteen enthousiast naar binnen.

In de vrij donkere gang met een roodbruin gevlamde betegelde vloer, stond links direct naast de voordeur een bak vol paraplu’s en een dekenkist met hoeden en petten erop, en rechts was een deur naar een logeer- en leeskamer waarnaast een bel hing die je kon laten klinken door aan de ketting te trekken. Tegenover de voordeur lag tegen de gemetselde natuurstenen wand de grote donkerbruine gebeitste trap die naar de bovenverdieping leidde, met de overloop eveneens van hout. Marnix wierp een blik in de keuken door de deur die half open stond. De keuken bestond uit twee delen, gescheiden door een opengehakte muur waardoor één ruimte was ontstaan. Rechts zag hij een grote eettafel met een aanschuifbank in L-vorm, waarvan de korte zijde een bankje was met mooie elegante zwanen in de rugleuning, en een aantal met riet beklede stoelen. Boven de tafel hingen drie zilverkleurige olielampen, die later van elektra waren voorzien, en aan de muur hing een in hout ingelijste bruinachtige batik van het dorp, die hij snel bestudeerde; Steffeshausen onder een stralende zon met een egeltje en een zonnebloem erbij en gestileerde bergen voorzien van driehoekige dennenboompjes. Verder stond er een buffetkast waarin de kopjes en wat glazen stonden, met een la met lucifers, snuisterijen en kaartspelen, zoals hij later had ervaren. In de rechterhoek een potkachel met droogrek ernaast. Er hing naast een heerlijke geur, een zwarte telefoon in de keuken aan de muur, met een bruin plankje met een rolletje papier en een potlood aan een koordje, om de boodschappen op te schrijven. Door een klein diepliggend raam, voorzien van roodwit geblokte vitragegordijn-

tjes, keek hij even naar buiten en zag links de kermisboom. Het linkerge-deelte waar je binnenkwam, bestond uit links een vierpits gasfornuis, met een donkerbruine werktafel voorzien van twee laden met witte knopjes en de koffiepote, waar tante Deyn net de koffie aan het opschenken was. Boven de werktafel hing een groot en goed gevuld kruidenrek. Verder een grote servieskast die in de muur ingebouwd was, met eikenhouten paneeldeuren die half openstonden, en tegenover de ingang een aanrecht met spoelbak en een heuse snijmachine. Tegen het tussenliggende muurtje stond een tafel met vier stoelen. De bovenliggende balk was volgehangen met koperen steelpannen, potten en een hangende weegschaal, en op de houten balk van het muurtje zelf stond een staande koperen weegschaal met fruit. Via de keuken kon je door twee deuren in de gang komen, en via de achterste deur in de hoek bij het aanrecht kwam je bij de douche. Marnix ging er even binnenkijken. Het rook er vochtig en de ramen waren aangeslagen met condens, en op de grond lagen natte houten vlonders en een natte handdoek. De wastafel met beslagen spiegel en het toilet zagen er schoon uit, merkte hij op. Boven de deur hing een warmtelamp met trekkoord, die even zijn haar aanraakte waardoor hij hem opmerkte. Naast de wastafel was een brede witbetegelde vensterbank van wel vijftig centimeter diep, zo dik moeten de muren hier wel zijn dacht hij, met een ijzeren raam dat uitkeek op een stenen muur. Hierop zag hij alle toiletpullen zoals shampoo, tandenborstels en tandpastatubes staan. In de gang passeerde hij een hele grote kapstok van wel twee meter breed, met jassen, en daaronder alle laarzen en schoenen van de aanwezigen. Er hing daar een onaangenaam luchtje dat uit een van de gymschoenen kwam.

Marnix had alles goed in zich opgenomen. Eerst gingen ze aan de koffie met de plaatselijk gebakken streuselkuchen gevuld met appelmoes. Daarna zouden ze laten zien waar hij mocht slapen. Ze gingen aan de grote keukentafel zitten. Deze was bekleed met een groot plastic tafelkleed en er stond een mooi veldboekje op. De bekers waaruit ze dronken waren van boerenbont dat met rode, groene en blauwe blaadjes gedecoreerd was. Naar later bleek was al het servies van boerenbont. Marnix' moeder had als cadeau wat borden meegenomen als dank voor het logeren van de kleine jongen. Tijdens de koffie vertelde oom Frits wat de regels van het huis waren. 'Iedereen die hier komt logeren moet een bijdrage leveren in de vorm van werkzaamheden aan het huis. Daarvoor verstrekken wij hier kost en inwoning. Je doet wat je opgedragen wordt en anders kun je linearecta naar

huis.' Marnix kromp een beetje ineen en trok wit weg. Zou het hier wel zo leuk zijn vroeg hij zich af, toch niet een strafkamp of gevangenis of zo. Oom Frits vervolgde met een nors gezicht. 'Om negen uur is iedereen, schoon en gewassen, stipt op tijd en met de tanden gepoetst, aan het ontbijt. Ben je te laat dan is er geen ontbijt, ook al is het enkel een minuut. De lunch bestaat hier uit koffie of thee met een stuk gebak net zoals nu, en is rond half een. Rond de klok van vijf drinken we een borrel en tegen half zeven is het avondeten hier aan de grote tafel. Zo is het en niet anders. Vragen? Dan laat ik je nu de plek waar je deze weken slaapt zien. Kom maar mee.'

Helemaal stil en met zijn hoofd iets naar beneden volgde hij als een klein jongetje de grote oom Frits de trap op, die in werkkleding liep en een bruin boerenpetje droeg. 'Zet je tassen en je slaapzak hier even neer,' zei hij, terwijl ze boven aan de trap bij een doorgang stonden, waar een mooi appelklokje beschilderd met roosjes hing. 'Hier gaan we eerst rechts eens even kijken naar mijn grote werkplaats,' zei hij met een trotse blik in zijn ogen en een vrolijke klank in zijn stem. Ze kwamen in een ruimte waar allemaal oude kapotte meubels en stukken hout overeind tegen de muur stonden. In het midden zag Marnix machines staan, waaronder een lintzaag, een cirkelzaag, een schaafmachine en een draaibank. Overal hingen spinnenwebben en was er houtstof en schaafsel te vinden. Marnix merkte gelijk dat zijn oom helemaal in zijn element was geraakt en ineens een heel andere kant van zichzelf liet zien. Met opgewekte stem vertelde hij: 'Alles hier in huis komt van de vuilnisbelt en wordt door mij hoogstpersoonlijk opgeknapt en gerestaureerd. Alles met mijn eigen handen,' en liet vol trots zijn enorme grote werkhandsen zien, waar heel veel eelt op zat. Marnix had in de gang al een glazen lijstje opgemerkt, met een blaadje van een scheurkalender erin van 28 juli met de tekst eronder: 'Ik zag er mensen die in vuilnisbakken zochten. Waren zij zo arm of was het land zo rijk dat er zulke mooie dingen in vuilnisbakken zaten.' Nu begreep hij waarom dat daar hing. Ze verlieten de werkplaats die bezaaid was met gereedschap, en liepen over de overloop langs een logeerkamer. 'Hier slapen de volwassenen en daarnaast je tante en ik.' Tegenover die slaapkamer was een deur en in die kamer stond een bed met een stoel ernaast en in een soort kastruimte was een trap omhoog. 'Hier gaan we naar boven,' gaf oom Frits met zijn hand aan en liep voorop de krakende trap op. Het leek wel de trap naar het achterhuis van Anne Frank, dacht Marnix toen hij naar boven liep. Dat kwam misschien ook door het afgescheurde behang over het hout,

wat schaars in die slaapkamer aanwezig was. Ze kwamen op een hele grote kale zolder die over het hele huis liep. Het was er stoffig, dat kon je zien door het zonlicht wat door de twee piepkleine dakraampjes viel, en er lagen allemaal oude matrassen met kussens op de grond, van de vuilnisbelt ging er meteen door zijn hoofd, een- en tweepersoons matrassen. Hier en daar lag er al een slaapzak op en stond een tas. ‘Zo, hier slaap je, net als alle andere kinderen’, bromde hij, ‘als je alles hebt neergelegd kom je weer naar beneden’, en oom Frits verliet de zolder. Nadat zijn petje onder de planken was verdwenen, keek Marnix naar het dakbeschot dat was gemaakt van springstofmunitiekisten, overgebleven uit de oorlog. Dat kon hij onder andere zien door de teksten, codes en jaartallen die erop stonden gestempeld met gele tamponeerletters: AMMUNITION FOR CANNON WITH EXPLOSIVE PROJECTILE en CARR & MOEHL CO. DES MOINES, IA. 6-44. Overal staken scherpe spijkerpunten uit de dakplanken van de leien, die op de buitenkant van het dak bevestigd lagen. In het midden van de zolder zat een grote driehoekige steunbalk waarop een lichtschakelaar was bevestigd. Marnix draaide aan het knopje en daardoor ontbrandde er een peertje bovenaan de nok van de balk, het enige lampje van de hele zolder, die daardoor schaars verlicht was. Op de dubbele dwarsbalk stond een verouderde grammofoon met een verstofte vinylplaat erop en een lp-hoes van Johnny Cash ernaast. Hij keek even welke nummers erop stonden. Rechts stond een roestige ongebruikte kolenkachel tegen de muur, met een deurtje met een zilver geschilderd reliëf. ‘Ouwe zooo’, mompelde hij. Er hing een bedompte eigenaardige lucht in de kalme atmosfeer van die warme zomermiddag op de zolder. Hij opende snel de twee dakraampjes en ging op zijn tenen staan om een blik van de omgeving op te vangen, snoof de heerlijke buitenlucht op en dacht even dat de blauwe lucht met wolken er speciaal voor hem was aangebracht. Zette daarna de naald op de plaat van Johnny Cash en dacht wat een toepasselijke titel ‘Folsom Prison Blues’ live opgenomen at San Quentin. En neuriede hard mee met de schreeuwende gevangenen, op het meeslepende en als een trein voortdenderende country ritme. Het hol opgenomen, doorleefde stemgeluid van Johnny resonerde perfect uit het speakerboxje over de verlaten lege houten zolder. Even ging hij op zijn rug liggen op het matras dat hij had uitgezocht, een beetje een schone voor zover dat kon. Zijn hoofd op zijn opgevouwen in elkaar geslagen handen, en staarde eenzaam naar het plafond. Sloot zijn ogen en hij zag zijn sombere gedachten als donkere wolken door de hemel jagen.

Het doorleefd besef kwam weer op van een aantal maanden daarvoor, toen hij terugkwam van een verjaardagsfeestje van Bernhard, en hun schnauzterhondje Odin plotseling was doodgegaan. Wat hem een metafysische gedachte had meegegeven; wat betekent 'zijn'? Waardoor, en waarvoor bestaan wij? En wat voor manieren van 'zijn' zijn er? Dat was eigenlijk de eerste keer dat hij in zijn pas korte bestaan op aarde gevoeld had, dat het leven niet alleen een feestje was, dat je geleefd werd en eigenlijk 'gevangen' was in een wereld om je heen. Het kind was uit hem vandaan geslopen op dat moment. Het leven bestond allang niet meer uit louter en alleen ongecompliceerde eenvoud, fantasie en verlangens. Je 'moet' iets in je leven, een hoop besognes, en dat is heel bewerkelijk. Als kind mag je alles zijn. Die 'gevangenschap' daarna reduceert je mogelijkheden, creativiteit en ontwikkeling, autonoom, onafhankelijk en vrij te zijn.

'I Still Miss Someone' schalde tegelijkertijd gepast door de zolderruimte. Hij schrok op uit zijn overpeinzingen en zong zachtjes mee. Na het applaus van 'zijn medegevangenen' in ontvangst te hebben genomen ging hij zijn vrijheid snel tegemoet en liep op een drafje opgewekt naar beneden.

Een spannende dag

De grote dag was aangebroken. Vandaag ging Marnix zijn vogel ophalen in Duitsland. Zijn eerste eigen jachtvogel, een havik. Hij was daarvoor in stijl gekleed met een goed in het leervet gezette Duitse hertenleren broek, omhoog gehouden op zijn schouders door bruine bretels, Engelse groene wollen sokken met gele grote ruitblokmotieven over de broekspijpen gerold tot op de knie, een groene pullover met een wit fazantje erin geborduurd en daaroverheen het beroemde zwarte Manchester corduroy klettervest van Schuttersveld uit Twente. De Keswickgreen Landrover Defender werd door Marnix gestart en de reis kon beginnen. De mannen zaten hoog boven de weg, door de legendarische hoge zithouding ook wel ‘command driving’ genoemd door de fervente Landroverliefhebbers. Het was een prachtige dag, een strakblauwe lucht met spierwitte stapelwolken, zoals je die alleen in de schilderijen van oude Hollandse meesters zag. Een tocht van een kilometer of vierhonderdvijftig, veelal langs goudgele landerijen, sommigen met rollen stro en zinderende trillingen van de warmte boven het veld. Langs de groene weiden zochten de koeien verkoeling in de sloten of onder de bomen. De vele ooievaars die ze in het zuiden zagen waren druk op hun nesten of met het vangen van waarschijnlijk kikkers en kleine knaagdieren. Het kon niet mooier die dag, de ooievaar als een symbool van het brengen van geluk en nieuw leven. De vele kilometers asfalt rolden voor hen uit als een donkergrijze loper naar hun eindbestemming. Zuidelijker veranderde het landschap eromheen in heuvels en bergen. De wouw met zijn prachtige v-vormige staart cirkelde hoog boven de dennenbossen en dalen, maakte gebruik van de thermiek en dreef weg op de snelheid van de wind. Het gevoel van verlangen werd voor Marnix steeds groter en het gaf hem vleugels.

Zijn ‘valkeniersvader’ Bertus wiens handen voortdurend onder de krassen en bloedkorstjes zaten van de nagels van de roofvogels, was meegegaan om hem gezelschap te houden en natuurlijk om het gevoel te hebben dat alles die dag goed zou verlopen. Bertus herken je immer aan zijn loopje

dat zelfs op een foto zichtbaar is. Gekscherend en voluit hard lachend zei Marnix: 'Vriendje, je mag mijn hand vasthouden vandaag.' Zoals hij dat zo vaak deed. Bertus was een ware vriend, waar je er één van hebt in je leven en het enige lid van zijn 'future team' zoals hij dat telkens noemde. Degene waarmee hij voortdurend van gedachten kon wisselen als hij advies nodig had of om even stoom af te blazen als het allemaal niet zo mee zat. Ze zagen of spraken elkaar wel drie keer in de week. Van hem had hij het meeste en belangrijkste van het valkenieren geleerd. Een valkenier is een jager die een afgerichte roofvogel gebruikt om wild te vangen. Valkenier werd je niet zomaar, had Bertus hem ooit wijselijk verteld. Eerst moest je stage lopen bij drie verschillende mentoren nadat je door de toelatingscommissie van de valkeniersvereniging werd geballoteerd. Dat is een hele strenge ballotage waar je getest wordt op algemene vogelkennis, prooidieren en op het herkennen van de predatoren, de roofvogels. De meeste van de grijze oudere en mistroostige 'wijze' mannen van de vereniging die in de ballotagecommissie zaten waren tevens de betweters van de vereniging, de zogenaamde deskundigen zoals ze zichzelf zagen. Je kent ze wel, je hebt ze in iedere vereniging. En het zijn de mensen die niets te vertellen hebben in het dagelijks leven, thuis of op hun werk, daar was Marnix later wel achter gekomen. Een hekel had hij aan dat soort figuren gekregen.

De meesten had hij nimmer succesvol zien jagen. Op de jachtdagen van de vereniging waren voor hen de omstandigheden nooit ideaal genoeg, of er stond teveel wind of de konijnen wilden niet springen of het fretje liep niet, of de vogel had zijn dag niet, noem maar op, het was geenszins hun eigen fout of onkunde. Zij behoorden tot degenen met het minste tableau op deze dagen. 'Als een boer niet zwemmen kan ligt het aan het water', zei Marnix vaak over hen.

Marnix wist tijdens zijn ballotagegesprek met de grijsaards aan de tafel toch wel indruk te maken met zijn vogelkennis, omdat hij ooit de zeer zeldzame goudlijster een keer had waargenomen toen hij een jaar of tien was. Deze had hij herkend aan de dakpansgewijze veerzomen en de uitzonderlijke goudkleur. Niet alleen de goudlijster, ook de vlieg die hij tijdens het gesprek in één klap doodsloeg, maakte een verpletterende indruk op de tafel. En er werd zelfs een bont boeket van veren voor hem neergelegd waar hij de namen van de vogels bij moest noemen. Gelukkig herkende hij ze allemaal. Het waren de handpennen van de buizerd met de fijne regelmatige

strepen, die van de havik waar de strepen breder en onregelmatiger zijn, en de bovenstaartdekveer van de torenvalk met het roodbruine uiteinde. Verder werd er een handpendekveer van een ekster getoond, diep zwart met een vleugje blauw zoals de schilder Paul Cézanne vaak gebruikte op zijn doeken. Van die kleur willen de meeste mannen een overhemd, had hij wel eens gelezen. En als laatste enkele van de grote bonte specht, diep donkergrijs met aan weerszijden vijf witte stippen en onmiskenbaar zijn staartpen, de middelste daarvan egaal zwart en spits toelopend met dubbel topje. Je moet het allemaal maar weten, had hij toen bij zichzelf gedacht.

Een stage duurde een jachtseizoen lang. Zo'n jachtseizoen begint voor een havik aan het einde van de zomer rond augustus en eindigt meestal op 31 januari, wanneer de jacht op konijnen stopt en de zogenaamde schoontijd, de tijd dat er niet gejaagd mag worden, begint. Of je moest een overlastvergunning hebben, dan mocht je langer doorgaan. In de tussentijd hebben de jachtvogels de zogenaamde muiltperiode en worden ze weggezet in het muithuis, een gesloten 'kistvolière' waarin jachtvogels tijdens de muilt worden geplaatst. Marnix had voor zijn havik een schitterend muithuis gemaakt van gepotdekselde delen dennenhout, aan de buitenzijde bruin gecarboleumd. Bij de ingang had hij een toegangsluis van ongelakte latten gemaakt, waardoor de vogel niet kon ontsnappen als je de buitendeur opendeed. Tegen de rechterwand van de toegangsluis hingen aan spijkertjes konijnschedels als jachttrofeeën. Alles verborgen achter een strak geknipte taxushaag zodat het niet teveel in het zicht stond.

In de muilt, ook wel ruiperiode genoemd, moeten de vogels in topconditie gehouden worden, ofwel hoog weldoorvoed gehouden, om er zorg voor te dragen dat het gehele verenpak compleet gewisseld wordt. Daarna kon het jachtseizoen dan weer van start. Marnix bewaarde nadien elk jaar steeds de geworpen veren van zijn havik in een bruin stenen bloempotje, zo kon hij bijhouden wat de vogel had geworpen. En had hij veren om eventueel te vervangen als dat nodig was bij het aansteken van een eventueel beschadigde staart door het jagen.

Marnix startte zijn eerste stage bij Bertus. Hij woonde naast hem en kon zo dagelijks alles meemaken. Daarna volgden de andere twee mentoren. Deze had hij bijnamen gegeven. De ene 'de generaal' omdat hij bij het militaire politiekorps de Koninklijke Marechaussee werkte. Deze miste de militaire

precisie en deed alles op eigen wijze, wat Marnix overigens wel aanspraak en leerzaam vond. De andere 'de koning' omdat hij een achternaam had die daar een verbastering van was en voor het gevoel van Marnix leefde als een 'God in Frankrijk', van het leven genoot en heerlijk woonde in Friesland. Hij wist wel precies van de hoed en de rand en had een prestigieuze staat van dienst als het om fokken van valken ging. Van elke periode moest Marnix een verslag maken waarin alle leermomenten en vakkennis werden beschreven. En dat was geen gemakkelijke opgave voor hem. Marnix was niet zo van de examens en punten. Hij had zich er met een jantje-van-leiden van afgemaakt vond hijzelf. De eerste stages waren met een havik, de laatste met een valk. Het jagen met een valk, de 'hoge vlucht', is wezenlijk anders dan met een havik, de 'lage vlucht', dat had hij immers al eens ergens gelezen. Na zijn beoordeling en een mondeling examen werd hij als vogelvoerend lid toegelaten tot de vereniging en was hij valkenier. Eigenlijk net zoals dat vroeger ging in een gilde.

Een jachtvogel daadwerkelijk in je bezit hebben en ermee mogen jagen is een ander verhaal. Marnix had hier achttien lange jaren op moeten wachten nadat hij als vogelvoerend lid valkenier geworden was van de club en op een wachtlijst van het Ministerie van Landbouw op nummer 69 belandde om in aanmerking te komen voor een vogelvergunning J zoals dat heet.

In Nederland mag alleen met een slechtvalk en een havik gejaagd worden. Het voorrecht was in die tijd voor honderd valkeniers weggelegd. Het Ministerie gaf de vergunningen af met de bijbehorende papieren om een vogel te mogen houden en te vervoeren als er weer een van de honderd valkeniers gestopt of overleden was. Tegenwoordig is dat anders en zijn er tweehonderd valkeniers met een jachtvergunning. En moet je een valkeniersakte halen om te mogen jagen via een jachtopleiding en twee jachtseizoenen stage.

Achttien jaar wachten om je eerste eigen vogel te gaan halen ... Eigenlijk had hij gedacht dat het langer zou gaan duren en de hoop al opgegeven dat hij ooit zelfstandig zou mogen jagen. En dan begint het eigenlijk pas. De beproeving. Je bent namelijk pas een waarlijk valkenier voor je jagersvriendjes als je zelf je eigen vogel helemaal alleen hebt leren jagen en succesvol bent in het slaan van prooidieren in de vrije wildbaan. De start van dat proces was vandaag gekomen, een start van een spannende periode.

De vogel die Marnix ging halen was een mannetjeshavik, een tarsel, afgeleid van het Latijnse woord 'terts' wat eenderde betekent. Een vrouwtje noemt men wijf, nu weet je waarom valkeniers zo graag over hun wijf praten. De vrouwen zijn groter dan de mannen en wegen rond de 1000/1150 gram, de mannen ongeveer eenderde lichter vandaar de naam tarsel. Deze vogel was een 'rode' vogel zoals men dat noemt; 'een juveniel', een eerstejaars vogel.

Aangekomen in de deelstaat Rheinland-Pfalz in de buurt van Ludwigs-hafen am Rhein, belden ze aan bij het huis van Harry, de fokker van de haviken. Zijn hoofd had iets weg van een valk, een onvervalste en authentieke vogelman, dat zag je zo al en hij was helemaal in het groen gestoken. Vanuit zijn huis gingen ze naar het terrein waar de vogels gefokt werden. Ze kregen eerst een rondleiding langs de muithuizen, deze waren rondom gesloten met een halfopen dak van latten. Ze waren wel ruim van opzet en in een van de hoeken was een kunstmatig horst, ofwel nest van een roofvogel, met dennentakken waar de vogels hun jongen grootgebracht hadden, verder enkele zitstokken en een rond waterbad. In de deuren zat een kijkgat en een voerluik waardoor de prooidieren gegooid konden worden, meestal eendagskuikens en duiven, waarvan de resten zichtbaar op de bodem lagen. Hier en daar tussen de braakballen en veren een roze pootje van een duif met een ring eraan of het gele dons van de kuikens. De geur van de muithuizen werd door hen langs de neusvleugels naar binnen gesnoven, een heel merkwaardige en herkenbare lucht, een mengsel van dennentakken, vogels, vlees, veren en smeltsel ofwel uitwerpselen.

Marnix had iets met geuren. Er kwamen herhaaldelijk herinneringen boven, zoals de geur van de grove den en die van de dennentakken hem iedere keer aan het schoolkamp van zijn middelbare school deden denken omdat hij daar de eerste wezenlijke liefdevolle en seksuele momenten met een meisje beleefd had. Dat fantastische hoogtepunt waarvan hij nachten had liggen dromen, dat moment van tussen hemel en aarde, niet die aardse handeling van de voortplanting, dat hemelse gevoel wat hij kreeg en het overgaan naar houden van, dat was hem het meest bijgebleven. Zoiets konden toch alleen mensen hebben, had hij weleens gedacht. Een vervuld verlangen van een stoute natte jongensdroom ... Het was meer geweest dan waar hij vooraf op had gerekend. Dat wist hij eigenlijk pas achteraf. Gold dat niet voor al onze verlangens?

Zo was het ook deze dag. Zoals Shakespeare ooit zo mooi had omschreven:

Zoals de os zijn juk heeft heer,
het paard zijn bit,
zoals de valk haar bellen,
zo heeft de mens zijn verlangens.

Dit kende hij als motto op de eerste pagina uit het boek van Phillip Glassier dat bij hem thuis in de kast stond, met een blauwe linnen kaft met de titel in gouden opdruk 'Zoals de valk haar bellen.' Dit boek en de pocket 'De vlucht van de havik' van T.H. White moest hij eerst lezen van Bertus voordat hij zijn opleiding tot valkenier ging starten. Dan wist je waar je aan begon ... Nu wist hij inmiddels dat het allemaal anders was.

Eerst werden ervaringen uitgewisseld omdat Bertus zelf vroeger succesvol haviken had gekweekt. Na de nodige bakken te slappe koffie en de merendeels te sterke verhalen, werd het tijd om naar buiten te gaan. De tarsel was die morgen door Harry bij de ouders uit het muithuis gehaald en voorzien van manchetjes en schoentjes, ook wel aylmeri genaamd. Ze noemen dit het optuigen van de vogel. Hiermee kun je de vogel vastzetten of in je hand vasthouden tussen wijs- en middelvinger. Het zijn leren manchetjes, voorzien van een ring, die om de loopbenen van de vogel worden bevestigd. Door die ring schuif je vervolgens een schoentje, dat is een leren riempje van ongeveer tien centimeter, met aan het uiteinde een knoop die achter de ring blijft zitten. Het andere uiteinde bevat een knoopsgat. Hiermee bevestig je de schoenen aan een koperen wartel, eigenlijk twee onafhankelijk van elkaar draaiende ringen. Door de eerste ring gaan de schoenen en door de tweede de zogenaamde langveter, een koord van leer of bergbeklimmerstouw van een meter lang, met aan het uiteinde wederom een knoop die blijft haken achter de andere ring van de draal. Deze draal voorkomt het in elkaar draaien van de lijnen bij het vastleggen. Marnix had deze riempjes en schoentjes allemaal eens zelf leren snijden en eigenhandig moeten maken tijdens zijn stages.

Met de langveter zet je de vogel met een speciale valkeniersknoop vast aan de sprenkel, een roestvrijstalen boog met leer of kunstgras bekleed, waarop de havik kan zitten. Door deze constructie kan de vogel niet verstrikt raken en zich goed bewegen. De knoop om hem vast te zetten moet je met

één hand kunnen leggen en ontknopen omdat je de vogel op de andere hand hebt zitten. Een valk zit op een houten blok.

Marnix had er wel een tijdje over gedaan om al die dingen bij de goede naam te noemen en de handelingen onder de knie te krijgen en het routinematig toe te kunnen passen. Valkeniers zijn over het algemeen goed geëquipeerd, dat wist hij wel.

De tarsel die ze gingen ophalen zat er rustig bij op een sprenkel die op het wat gele kale grasveld stond en vloog nauwelijks af. Hij zag er zeer goed uit, een prachtig kleed en een imponerende broek, de verenbekleding aan de buitenzijde van het been en vlijmscherpe indrukwekkende nagels. Tevens had hij een mooie poederige glans op de veren zoals de Engelsen dat zo mooi kunnen zeggen, een 'bloom'. Bij oudere haviken gaf dat een iriserende parelmoerachtige kleur waar Marnix erg van gecharmeerd was.

Marnix was zichtbaar gerustgesteld en dacht 'wat een plaatje'. De nodige papieren werden afgehandeld en de internationale Citesverklaring, die je nodig hebt bij beschermde dieren en planten, werd meegegeven. De nummers op de gesloten ring van de vogel werden gecontroleerd met de papieren en alles klopte. Er werd afgerekend en Marnix pakte de vogel op zijn gehandschoende hand en plaatste 'zijn' vogel in een speciale kist, gemaakt voor het vervoer van roofvogels. Hij vloog er na een aantal keer proberen eenvoudig in, wat wel heel erg bijzonder was voor een jonge vogel net uit het nest. De vele ooievaars onderweg waren duidelijk een goed voorteken geweest. De thuisreis kon beginnen.